

„Všetko som stavil na Máriu...“ Blahoslavený Stefan Wyszyński – verný syn Panny Márie, nekorunovaný kráľ Poľska

Dariusz Żuk-Olszewski

14. septembra 2021 ✝ Cirkev História

Zdroj: archív autora

12. september sa zapíše do poľských i európskych dejín dvojitém zápisom. 12. septembra 1683 spojené vojská, ktoré viedol poľský kráľ Ján III. Sobieski, pod vlajkou Panny Márie, definitívne porazili osmanské jednotky a ukončili tak desaťročia tureckého sužovania kresťanskej Európy. Keď chcel kňaz vzdať počas sv. omše po víťazstve nad početnou tureckou presilou poctu kráľovi Jánovi, ten to odmietol, vstal a svoj meč položil pred obraz Panny Márie, pred ktorým pokľakol so slovami: „Ona zvíťazila!“ Pápež Inocent XI. neskôr tento deň zasvätil menu Panny Márie, ktoré sprevádzalo kresťanské vojská v bitke proti tureckej niekoľkonásobnej presile.

12. september 2021 je tiež dňom beatifikácie veľkého syna poľského národa kardinála Stefana Wyszyńskiego, ktorý podľa vlastných slov „všetko stavil na Máriu“, podobne ako kráľ Ján III. Sobieski. A tak poľská cirkev pod jeho vedením a ochranou Božej Matky vyhrala ťažký zápas s bezbožným komunizmom. Poľský prímás bezhranične dôveroval Tej, ktorá vyhrala pri Viedni, u nej hľadal pomoc a ochranu, keď bránil vieru a slobodu Poliakov. A nielen ich. Málomktorý z cirkevných hierarchov 20. storočia je všeobecne, bez ohľadu na náboženské či politické názory autora, označovaný ako „štátnik“ či „bojovník za ľudské práva“. Tieto prívlastky sú v textoch venovaných novému blahoslavenému často používané.

Máriin chlapec z dediny „na konci sveta“

Stefan Wyszyński sa narodil 3. augusta 1901 v malej dedinke Zuzela nad Bugiem (na pohraničí poľských regiónov Mazowsze a Podlasie), ako druhé dieťa v mnohodetnej rodine vidieckeho organistu Stanisława Wyszyńskiego a Julianny rod. Karp. Mal 5 vlastných súrodencov (4 sestry a 1 brata) a dvoch nevlastných súrodencov (brata a sestru), keďže po smrti jeho matky sa otec oženil po druhý raz, jeho novou manželkou sa stala Eugenia Godlewska.

Narodil sa v sobotu, v deň osobitne zasvätený Panne Márii. Túto skutočnosť rád neskôr pripomínal a pri istej príležitosti sa o nej s úsmevom vyjadril takto: „*Narodil som sa v mojom rodnom dome pod obrazom Čenstochovskej Panny Márie a to v sobotu, aby bol vo všetkých Božích plánoch poriadok a usporiadanosť.*“

V deviatich rokoch osirel. Smrť jeho matky na neho hlboko zapôsobila a ako neskôr spomínal, obrovský smútok za mamou a prázdnota, ktorú v srdci pociťoval, priniesli ovocie vo forme hlbokého puta, ktoré ho po celý život spájalo s Nebeskou Matkou. Neskôr o tomto ťažkom období svojho života blahoslavený Stefan Wyszyński hovoril: „*Matka zo Zuzele mi akosi prazvláštnie pomohla vytvoriť si náležitú úctu k Matke z Nazareta.*“ Hoci ho spomienka na matku a veľké puto s ňou sprevádzali po celý život, kdekoľvek cestoval, vždy so sebou nosil fotografiu mamy a podľa očitých svedkov pri jej hrobe v modlitbe dokázal presedieť celé hodiny, po celý život ho sprevádzalo predovšetkým vedomie blízkosti Nebeskej Matky.

Zdroj: archív autora

Štúdium a práca dušpastiera

Po maturite na gymnáziu vo Varšave a v Łomži vstúpil do kňazského seminára vo Włocławku. Kňazskú vysviacku prijal v deň svojich 23. narodenín – 3. augusta 1924. Svoju primičnú sv. omšu odslúžil 5. augusta 1923 v Čenstochovej, pred jasnohorskou ikonou Bohorodičky. Na túto udalosť spomínal neskôr takto: „*Na prvú svätú omšu som odcestoval do Čenstochovej, kde som ju aj odslúžil v deň Matky Božej Snežnej, 5. augusta 1924. Išiel som na Jasnú Horu, aby som mal Matku, aby stála pri každej mojej svätej omši, ako stála pri Kristovi na Kalvárii. (...) Aby som mal Matku... Matku, ktorá už bude navždy...*“

Po roku pastoračnej práce ho diecézny biskup poslal na ďalšie štúdium cirkevného práva na Katolíckej univerzite v Lubline. V rokoch 1924 – 1929 bol teda doktorandom na Fakulte kánonického práva a zároveň študoval katolícku sociálnu náuku a ekonómiu na Fakulte práva a sociálno-ekonomických vied. Veľmi zaujímavá bola jeho dizertačná práca aj z pohľadu dnešnej snahy neomarxistického hlavného prúdu ovládnuť výchovu a vzdelávanie na všetkých úrovniach života spoločnosti. Svoju doktorskú prácu nazval *Práva rodiny, Cirkvi a štátu na školu*. Jej tézy by preto bolo užitočné oprášiť aj v dnešnej dobe.

V období štúdia pracoval ako dobrovoľník v Združení katolíckej vysokoškolskej mládeže „Obroda“ (poľ. Stowarzyszenie Katolickiej Młodzieży Akademickiej „Odrodzenie“). Po štúdiu absolvoval tiež vďaka štipendiu študijnú cestu po krajinách západnej Európy. Navštívil Rakúsko, Taliansko, Francúzsko, Belgicko, Holandsko a Nemecko. Zaujímal sa predovšetkým o Katolícku akciu a o kresťanské odborové organizácie. No čas si našiel napríklad aj na prednášky z demografie. V roku 1930 sa stal profesorom sociológie

a kánonického práva v Kňazskom seminári vo Włocławku. Viedol Kresťanskú robotnícku univerzitu, ktorej bol riaditeľom a profesorom.

Zdroj: archív autora

Zoči-voči nacizmu

Krátko po vypuknutí vojny, v októbri 1939, sa meno Stefana Wyszyńskiego ocitlo na zozname gestapa, ktoré ho zaradilo medzi najnebezpečnejších nepriateľov Ríše. Príčinou bola jeho spoločenská angažovanosť a predvojnová publicistická činnosť, v ktorej výrazne odsudzoval hitlerovskú totalitu a ideové základy nacizmu. Na príkaz rektora seminára vo Włocławku narýchlo odchádza a ukrýva sa u príbuzných vo Wrociszewe, a najmä v Laskách pri Varšave, kde neskôr slúžil ako nemocničný kaplán v nemocnici odbojovej organizácie AK (Armia Krajowa). Prežil zrovnanie Varšavy so zemou nacistami a každodenná skúsenosť s duchovnou i zdravotníckou pomocou ťažko raneným a zomierajúcim navždy vyformovala jeho blízky vzťah k chorým a trpiacim.

V Laskách pri Varšave sa tiež bližšie stretol s veľkým dielom sestry Elżbiety Róże Czackej (ktorá bola mimochodom blahorečená pri tej istej slávnosti ako kardinál Wyszyński). Táto poľská šľachtická ako mladé dievča úplne stratila zrak. Jej lekár jej povedal priamo, že nejestvuje nádej na to, že bude znovu vidieť. Nebál sa jej však povedať, že táto správa má aj svoj pozitívny odkaz. Keďže poznal jej výnimočné intelektuálne a organizačné schopnosti, jej vynikajúce študijné výsledky a najmä veľkú duchovnú hĺbkou, navrhol jej, aby svoj stav prijala ako Božiu výzvu – výzvu k uskutočneniu diela, ktoré by nevidiacim nie iba pomohlo prijať ich údel, ale im dalo možnosť „stať sa prínosom pre iných“.

A tak po strate zraku začala sa učiť Braillovo písmo, začala študovať najnovšie práce venované starostlivosti o nevidiacich a slabozrakých, začala cestovať na rozličné miesta v Európe, kde pôsobili kvalitné inštitúcie z tejto oblasti. V roku 1911 založila Spolok starostlivosti o nevidomých (poľ. Towarzystwo Opieki nad Ociemniałymi), ktorý čoskoro vo Varšave zriadil škôlku, všeobecnovzdelávaciu školu, dielne, knižnicu kníh

v Braillovom písme a tzv. „patronát“, ktorý pomáhal zrakovo postihnutým dospelým a ich rodinám na území poľského hlavného mesta. Neskôr vstúpila do tretieho rádu sv. Františka a založila Kongregáciu sestier františkánok služobníčok kríža. A práve táto kongregácia na darovanom pozemku v Laskách v roku 1922 začala stavať Centrum pre nevidiacich. S jeho dielom dochádzal Stefan Wyszyński v dňoch II. svetovej vojny do kontaktu a ani neskôr, už ako biskup i kardinál, neskrýval svoj veľký obdiv k dielu sestry Czackej a všemožne ho podporoval.

Zdroj: archív autora

Krátko pred koncom vojny, vo februári 1945, sa Wyszyński vrátil do Włocławka, kde sa stal rektorom seminára. Keďže Nemci vyvraždili veľkú časť poľského kléru, bol taktiež farárom v dvoch farnostiach a zároveň redaktorom troch katolíckych časopisov.

Nešľachtický biskup pre socialistické Poľsko

4. marca 1946 vymenoval pápež Pius XII. Stefana Wyszyńskiego za biskupa v Lubline. Nad Poľskom sa kopili čierne mraky nadchádzajúcej komunistickej tyranie. Mladý novovymenovaný biskup si plne uvedomoval, čo ho ako biskupa a najmä Cirkvi v najbližších rokoch čaká. Preto sa mu vôľa Svätého Otca neprijímala ľahko a biskupskú nomináciu prijal až po naliehaní prímasa kardinála Augusta Hlonda. 12. mája 1946 prijal z jeho rúk biskupskú vysviacku na Jasnej Hore v Čenstochovej. Aj svoju biskupskú službu Stefan od prvého dňa zveril pod ochranu Panny Márie.

Od prvého dňa svojej biskupskej služby vnímal obrovské nebezpečenstvo nastupujúceho komunizmu nie iba pre Poľsko, ale pre celú Európu. Už pred vojnou upozorňoval, že nebezpečenstvo komunizmu nie je „bežné“. V jednom zo svojich predvojnových textov píše: *„Komunistické nebezpečenstvo je výnimočné, ohrozuje všetkých – Cirkev svojím ateizmom a materializmom, štát – jeho úplnou negáciou, národ – svojím internacionalizmom, rodinu, spoločnosť, stavy a povolania – svojou jednotriednosťou, samotného človeka – duchom kolektivismu“* (por. S. Wyszyński, *Początki*

Ako veľmi aktuálne sú dnes jeho slová, ktorými krátko pred vypuknutím II. svetovej vojny varoval poľskú spoločnosť pred prijatím myšlienok komunistickej revolúcie a ilúziou, že je možné ich „pokrešťať“: „*Definitívnym cieľom komunizmu nie je zlepšiť sociálno-ekonomické vzťahy, nie je ním sociálna spravodlivosť a ani zlepšenie životných podmienok obyvateľstva. Bolševizmus spoločenskú spravodlivosť mechanizuje a vedie k likvidácii práv jednotlivca v prospech spoločnosti. Cieľom bolševizmu je celosvetový civilizačný prevrat, zničenie kresťanskej kultúry a k tomuto cieľu chce nasmerovať sily inteligencie. Komunizmus odmietol Boha nie v mene človeka, ale v mene kolektívu ako nového božstva.*“

Aj z jeho akademickej činnosti pred okupáciou Poľska, z jeho mnohých vyjadrení a jednoznačných odsúdení komunizmu je zrejmé, že pre čoraz silnejšiu komunistickú moc sa ihneď po biskupskej vysviacke stal Wyszyński úhlavným nepriateľom. Napriek tomu jeho „robotnícko-roľnícky“ pôvod bol aj pre komunistov neprehliadnuteľný. Raz sa ho istá veriaci spýtala na jeho korene a pôvod aj v súvislosti s tým, že väčšina jeho predchodcov, väčšina významných poľských biskupov, pochádzala zo šľachtických rodov. Biskup Wyszyński jej s úsmevom odvetil, že pre nové časy musí mať biskup neurodzený pôvod, čo on spĺňa.

Zdroj: archív autora

47-ročný prímas Poľska

Iba dva roky po biskupskej vysviacke, vo veku 47 rokov, ho pápež Pius XII. vymenoval v novembri 1948 za arcibiskupa v Hnezdne a vo Varšave a zároveň mu udelil titul Prímas Poľska. Jeho zápas o duše Poliakov, o ich slobodu a slobodu Cirkvi získal iný rozmer.

Od začiatku svojej služby prímasa sa snažil u komunistickej vlády vybojovať čo najväčšiu slobodu pre Cirkev a veriacich a chrániť ich práva. Ako znalec komunistického myslenia veľmi presne predpokladal, čo príde. V roku 1950 podpísal s komunistickou vládou dohodu, v ktorej sa vláda zaviazala garantovať práva Cirkvi a veriacim. Žiaľ, už pri podpise komunisti nepredpokladali, že sa touto zmluvou budú aj riadiť.

Na podpísanie tejto dohody s vládou neskôr bl. Stefan Wyszyński spomínal takto: „*Prečo som sa snažil o dohodu? Bol som od začiatku a naďalej aj som toho názoru, že Poľsko a s ním aj Svätá Cirkev stratili príliš veľa krvi počas hitlerovskej okupácie, aby si mohli teraz dovoliť jej ďalšie prelievanie. Treba za každú cenu zastaviť tento proces duchovného krvácania, aby sme sa mohli vrátiť do normálneho života, ktorý je nevyhnutný pre vývoj národa a Cirkvi, vrátiť sa k obyčajnému životu...*“

12. januára 1953 bol počas konzistória pápežom Piom XII. menovaný za kardinála. Prenasledovanie Cirkvi v socialistickom Poľsku v tom čase naberalo na sile. Komunistické úrady odmietli vydať Wyszyńskému cestovný pas a tak na konzistórium nemohol vycestovať. Po likvidácii politickej opozície sa cítili komunisti natoľko silní, že začali tvrdý boj s Cirkvou. Napriek uzavretej dohode. Začalo sa prenasledovanie mnohých kňazov, biskupov i jednoduchých veriacich.

Non possumus...

Komunisti sa snažili spraviť biskupov a kňazov závislými na štáte a rozhodovať o obsadzovaní cirkevných úradov. No kardinál Wyszyński vytrvalo bránil práva veriacich a Cirkvi. V mene poľských biskupov predložil 8. mája 1953 vláde dokument, v ktorom poukázal na veľké krivdy, ktoré poľská cirkev zakúša od štátu. Blahoslavený kardinál v dokumente vyhlásil: „*Non possumus. Cirkev v Poľsku v ustupovaní nemôže ísť ďalej. Neslobodno prinášať na oltár cisára Božie veci.*“ Na tieto slová poľského svätca som si nevdojak nedávno viackrát spomenul pri ustupovaní pastierov silnejúcej sanitárnej diktatúre.

Zdroj: archív autora

Prímasove „*Non possumus!*“ však nezostalo dlho bez odozvy. V noci 23. septembra 1953 vtrhlo do arcibiskupského paláca vo Varšave komando príslušníkov tajnej polície a štátnych úradníkov. Wyszyński bol zatknutý a odvezený preč z Varšavy. Do svojho denníka si Wyszyński v tento deň zapísal: „*Dnes je slávnosť patróna hlavného mesta blahoslaveného Ladislava z Gielniowa... Konečne sa všetko vyjasnilo. Jeden z pánov si vyzliekol kabát, vytiahol z dosiek list a keď ho otvoril, podal mi papier, ktorý obsahoval rozhodnutie vlády zo včerajška. Na základe tohto rozhodnutia mám byť okamžite odsunutý z mesta. Nebudem môcť vykonávať žiaden z doposiaľ spravovaných úradov. Požiadala ma, aby som to zobral na vedomie a podpísal. Vyhlásil som, že to nemôžem zobrať na vedomie, keďže v tomto rozhodnutí nevidím právny základ. Nemôžem sa tomuto rozhodnutiu podvoliť ani z dôvodu spôsobu, akým je záležitosť riešená. Zástupcovia vlády sa so mnou už toľkokrát zhovárali – aj pán Mazur, aj pán prezident Bierut. Ak sú nespokojní s mojim konaním, poznali spôsob, ako mi to povedať.*

Tomuto rozhodnutiu sa nemôžem podvoliť a tento dom dobrovoľne neopustím. Na spodnom hárku listu som perom, ktoré mi podali, dopísal: „Prečítal“ a dopísal som svoje iniciály... Úradník na mňa naliehal, aby som si začal baliť svoje veci. Odpovedám mu: nič si neberiem. Chudobný som do tohto domu prišiel a chudobný odtiaľto odídem... Priniesli mi kabát a klobúk. Vzal som si breviár a ruženec. Na chvíľu som vošiel do kaplnky, aby som sa zahľadel na svätostánok a na moju Božiu Matku na vitráži. Od dverí som ešte raz pozrel na obraz Čenstochovskej Panny Márie, ktorý visel nad vstupom do Pápežskej sály, ešte raz som vyjadril protest a nastúpil som do auta.“

Od konca septembra 1953 do konca októbra 1956 bol väznený na viacerých miestach: v Rywałde, Stoczku, Prudniku Śląskom a v obci Komańcza na hranici so Slovenskom. Počas uväznenia, na sviatok Nepoškvrneného Počatia 8. decembra 1953, sa osobne a bezvýhradne zasvätil Panne Márii podľa sv. Ľudovíta Grignona.

28. októbra 1956 sa za nadšeného víťania veriacich vrátil do Varšavy.

Velká nověna pred Milénium kresťanstva v Poľsku

Bl. Stefan Wyszyński vyhlásil krátko po svojom návrate z väzenia program Velkej nověny – deväťročnú duchovnú prípravu poľského národa na oslavu Milénia kresťanstva v Poľsku. Bol to program, ktorý vychádzal z tzv. Jasnohorských sľubov národa. Túto modlitbu vo forme sľubov napísal blahoslavený Stefan Wyszyński počas núteného pobytu v kláštore nazaretánok v Komańczy. Pri jej tvorbe bol inšpirovaný dielom H. Sienkiewicza *Potopa*. Za prítomnosti viac ako milióna veriacich Poliáci tieto sľuby zložili 26. augusta 1956 na Jasnej Hore v Čenstochovej ústami biskupa Michała Klepacza, keďže kardinál Wyszyński bol v tom čase ešte vo väzení.

Prímas hlásal neúnavne Božie Slovo, využíval každú príležitosť, aby sa s posolstvom Evanjelia dostal aj do najvzdialenejšej poľskej dediny. Inicioval putovanie kópie jasnohorskej ikony Panny Márie po všetkých poľských farnostiach. O Velkej nověne bl. Stefan Wyszyński píše:

„Najväčšia úloha je pred nami. Ledva sme ju začali. Má byť splnená. Sľuby, ktoré sme dali, musia byť naplnené. ... Budeme preberať tému po téme, aby sme takto zrevidovali a prehľadali náš vzťah k pravdám svätej viery a kresťanskej morálky. Budeme sa pýtať, či sme verní milosti? Nakoľko sú kresťanské rodiny skutočne kresťanskými? Sú verné Bohu? Plnia im zverenú úlohu, aby svoje deti viedli ku Kristovi? Toto všetko musí byť istým spôsobom zrevidované a premenené. Musíme sa dobre vcítiť a zamyslieť v našich svedomiach, aby sme sa presvedčili, či je naozaj duch Evanjelia duchom národa? Či sme náhodou nezmenili hoc najmenšie písmenko v Božom zákone?“

Ochranca práv veriacich v komunistických krajinách a vychovávateľ nového pápeža

Bl. Stefan Wyszyński bol veľkou morálnou autoritou nielen pre poľskú Cirkev, ale aj pre katolíkov v celej východnej Európe postihnutej komunizmom. Poznal veľmi dobre myslenie a ciele komunistov a nenechal sa „opiť rožkom“. Bol veľmi kritický k oficiálnej vatikánskej „východnej politike“, lebo vedel, že nevedie k želaným výsledkom a zväčša Cirkvi v krajinách ovládaných komunistami nepomáha. Aj vďaka jeho výdatnej pomoci sa svet dozvedal napr. o ťažkej situácii katolíkov v bývalom Československu. Práve prostredníctvom kardinála Wyszyńského sa dostávali do rúk pápeža spoľahlivé informácie o situácii českých a slovenských katolíkov. Aj vďaka výdatnej podpore kardinála S. Wyszyńskiego viedla cez Poľsko hlavná trasa distribúcie v komunistickom Československu zakázanej náboženskej literatúry.

Myslím, že bez prehánania môžeme povedať, že blahoslavený prímas vychoval svätého pápeža. Sv. Ján Pavol II. sa o kardinálovi Wyszyńskom vyjadril 23. októbra 1978, krátko po zvolení za pápeža, takto: *„Nebolo by na Petrovom stolci tohto pápeža Poliaka, ktorý dnes plný bázne Božej, ale aj plný dôvery začína nový pontifikát, keby nebolo Tvojej viery, ktorá sa nezľakla väzenia a utrpenia, Tvojej hrdinskej nádeje, Tvojho bezvýhradného odovzdania sa Matke Cirkvi, keby nebolo Jasnej Hory a toho celého obdobia dejín Cirkvi v našej vlasti, ktoré sú spojené s Tvojou službou biskupa*

a prímasa.“

Malá poznámka k priloženým fotografiám

Fotografie, ktoré ilustrujú tento text, neboli doposiaľ nikde publikované. Ich autorom je Vendelín Laca (1932 – 2015). Právnik, dlhoročný „advokát chudobných a prenasledovaných“ a taktiež tajne vysvätený kňaz, ktorého som mal česť poznať. Bol veľkým ctiteľom čenstochovskej Panny Márie. Fotografie vznikli v Čenstochovej so súhlasom bl. Stefana Wyszyńskiego na sviatok Nanebovzatia Panny Márie v presne nezistený rok prvej polovice 70. rokov 20. storočia. Na fotografiách je okrem blahoslavného kardinála Stefana Wyszyńskiego aj sv. Ján Pavol II., vtedy ešte ako krakovský arcibiskup.

URL adresa článku: <https://christianitas.sk/vsetko-som-stavil-na-mariu-blahoslaveny-stefan-wyszynski-verny-syn-panny-marie-nekorunovany-kral-polska/>